

УДК 340.12:321.7:316.774

І. В. Мукомела, молодший науковий співробітник НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

Трансформація демократії як політико-правової категорії в умовах інформаційного суспільства

У статті висвітлені питання розвитку та функціонування демократії в інформаційному суспільстві. Аналізуються підходи до розуміння електронної демократії. Обґрунтовується, що «напівпряма» електронна демократія покликана вирішити двоєдине завдання: здійснити технічну модернізацію та інституційну нормалізацію державно-владного управління.

Ключові слова: демократія, інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, електронна демократія, «напівпряма» електронна демократія.

Демократична держава є однією з фундаментальних засад інформаційного суспільства. Саме інформаційне суспільство служить провідником для втілення в життя демократичних принципів, прав і свобод людини та громадянина. При цьому відбувається адаптація старих, класичних інститутів держави та суспільства до нових умов, у результаті чого демократія набуває нового вектору розвитку.

Розвиток демократичної концепції в інформаційному суспільстві порушує перед науковцями низку питань: які саме форми демократії можуть сформуватися на основі нових інформаційно-комунікаційних технологій; наскільки суттєвим може виявитися використання останніх у політиці та праві для розвитку інституту демократії і як останній міг би змінитися в майбутньому; чи не призведе використання новітніх технологій, якщо вони потраплять до рук противників демократії, до її руйнування і т. д. Всі зазначені вище питання актуалізують дослідження в цій сфері, оскільки в правовій науці їм приділяється недостатня увага.

Метою цієї статті є висвітлення впливу інформаційного суспільства на розвиток демократії. Завданням є дослідження демократії як політико-правової категорії та її зв'язку з інформаційним суспільством, визначення сутності електронної демократії, її переваг і недоліків.

Джон Дьюї якимось зазначив: «Необхідно знову і знову вивчати саму ідею, сам сенс демократії. Демократію потрібно постійно відкривати і перевідкривати заново... Демократія, як форма життя, не може стояти на місці. Щоб жити, їй потрібно розвиватися відповідно зі змінами, уже доконаними і ще тільки тими, що мають відбутися. Якщо демократія не рухається вперед, якщо намагається залишитися незмінною, вона вступає на шлях регресу, що веде до її згасання» [1, р. 182].

Політичне різноманіття сучасного світу зумовлює своєрідний перехідний стан демократії, яку іноді називають «молодою демократією», змістовні характеристики якої залежать як від ступеня наближення до загальноновизнаних демократичних принципів та стандартів, так і від урахування конкретних соціально-історичних умов її розвитку, особливостей політичної та правової культури, національного державно-правового устрою [2, с. 79–80].

Ще в 1989 р. Роберт Даль у своїй роботі «Демократія і її критики» зазначав, що: «Технологія, що розвивається, все одно повинна бути якимось чином використана – на благо чи на зло. Вона може застосовуватися або для завдання збитків демократичним цінностям і демократичному процесу, або для того, щоб

сприяти втіленню їх у життя. Без свідомих і осмислених спроб застосувати нові телекомунікаційні технології на благо демократії їх можна легко направити проти демократії» [3, с. 515]. Завдання інформаційного суспільства і всіх його характерних правових засад – використати наявні комунікаційні технології задля забезпечення поглиблення демократичних цінностей та інституцій в суспільній та державно-правовій практиці, а також сприяти адаптації форм демократії до викликів нової електронної ери.

Термін «демократія» має давньогрецьке походження і утворився від поєднання грецького іменника «*demos*», що означає «народ», і дієслова «*kratein*» – «урядувати» [4, с. 4]. Тому можна стверджувати, що семантико-сміслові значення поняття «демократія» слідує ідеї влади народу. Якщо широке розуміння демократії виходить із політологічного наповнення даного поняття, то вузький підхід відповідає природі його юридичного розуміння. В останньому сенсі під демократією розуміються політико-правові форми здійснення громадянами влади та їх участь в управлінні справами держави (демократична участь, або демократичне прийняття рішень).

У теорії права виділяють дві демократичних форми здійснення влади народом: безпосередня і представницька [5, с. 325]. У ст. 5 Конституції України з цього приводу зазначається: «Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [6]. Представницька демократія – це народовладдя, що здійснюється через обрані представницькі органи державної влади. Представницькі органи у своїй сукупності здійснюють від імені та за дорученням народу державну владу в усій її повноті, за винятком лише тих її повноважень, які народ реалізує безпосередньо. Безпосередня демократія, як пряме народовладдя, означає ініціативу та самодіяльність народних мас в управлінні державою, їхнє пряме волевиявлення при виробленні та ухваленні державних рішень, а також їхню пряму участь у проведенні цих рішень у життя, в здійсненні народного контролю [7, с. 97].

За сучасних умов демократична організація держави може бути охарактеризована як з погляду інтерпретації сутності де-

мократії, яка концентрується на підзвітності тих, хто здійснює владу, тим, ким управляють (народу), так і її конкурентної моделі, основним принципом якої є повсякденне та ефективне здійснення влади, схваленої народом [2, с. 76].

Науковці із різних сфер гуманітарних наук, говорячи про демократію в контексті інформаційного суспільства, часто використовують новітню концепцію, яку називають по-різному: «електронна демократія» (e-democracy), «мережева демократія», «кібердемократія», «цифрова демократія». Однак серед теоретиків даної концепції, політологів та правників, єдиної позиції щодо розуміння цього явища немає. Є два різних підходи, які мають право на існування. Перший базується на розумінні «електронної демократії» (цей термін став найбільш вживаним, тому надалі ми користуватимемося саме ним) як доповнюючого механізму здійснення класичних, загальновідомих форм народовладдя шляхом їх інформаційно-комунікаційної підтримки.

Рекомендація CM/Rec(2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи країнам-членам щодо електронної демократії, ухвалена 18 лютого 2009 р., є першим міжнародно-правовим документом, де встановлені стандарти у галузі електронної демократії. У ній визначено електронну демократію (e-democracy) як інструмент зміцнення демократії, демократичних інститутів та демократичних процесів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Її головним завданням є «електронна підтримка демократії». Е-демократія є однією зі стратегій підтримки демократії, демократичних інститутів, демократичних процесів і поширення демократичних цінностей. Вона доповнює традиційні інструменти демократії і є взаємопов'язаною з ними [8, р. 11].

Другий підхід відстоює позицію створення на комунікаційній платформі нової форми народовладдя, яка й має назву «електронна демократія». Трансформація демократії, під впливом новітніх технологій, артикулювалася різними футурологами та теоретиками даної концепції. Одним із перших таких науковців став Елвін Тоффлер, який спочатку висунув ідею антиципаторної демократії, а потім розвинув її у книзі «Третя хвиля». Суть цієї форми демократії полягає в тому, що владні інститути, при-

ймаючи рішення, мають враховувати думку громадян щодо можливих наслідків майбутніх подій, які вбачаються найбільш правдоподібними. Окрім цього, громадяни ініціативним шляхом – діючи переважно через групи – формуватимуть своє бачення про напрями розвитку країни, регіону, муніципалітету, чи окремої сфери життя, або яке рішення слід приймати для вирішення конкретного питання. Свої позиції вони доводять до відповідних владних інстанцій, а останні, приймаючи рішення з тих чи інших питань, мають враховувати рекомендації громадян [9, с. 361–362]. Тоффлер характеризує цю форму демократії як «напівпряму» (*semi-direct*), адже в прийнятті рішень беруть участь як громадяни, так і представницькі владні структури [10, с. 251].

У даному контексті видатний теоретик права М. В. Цвік підкреслював, що на практиці найбільш ефективним є поєднання представницької форми здійснення народовладдя з безпосередньою. Проведення консультативних опитувань населення або обговорення в засобах масової інформації має на меті урахування громадської думки представницьким органом при остаточному вирішенні певного питання [11, с. 499]. Фактично йдеться про доцільність поєднання двох форм здійснення народовладдя в нову, яку Тоффлер назвав напівпрямою демократією.

Разом з тим, визнаючи корисним поєднання прямого народоправства з функціями народного представництва, більшість теоретиків-державознавців віддають перевагу представницькій демократії перед безпосередньою, підкреслюючи деякі її переваги. Вони звертаються до державної практики, де спроби застосування прямого народоправства як системи спостерігались головним чином у масштабах малих державних утворень, наприклад деяких швейцарських кантонів [12, с. 96]. У XIX ст. саме так і було, однак сьогодні, коли новітні технології досягли небаченого до цього розвитку, ситуація із залученням громадян до суспільно-політичного життя значно змінилася. Комунікаційні технології та Інтернет дають можливість громадянам в режимі онлайн доводити свою думку до відома як один одного, так і владних структур, а останні в свою чергу – оперативно реагувати на отриману інформацію.

Одним із важливих аспектів дієвості електронної демократії є політична активність та правова свідомість громадян. У цьому контексті слід згадати Р. Даля, який стверджує: «Інтерактивні системи телекомунікацій дозволяють громадянам брати участь у дискусіях з експертами, з приймаючими політичні рішення особами і з пересічними співвітчизниками. Але слід пам'ятати, що метою всіх цих технічних інновацій є не тільки полегшення політичної участі, як це вважають деякі прихильники демократії участі (*participatory democracy*). Громадяни не здатні подолати межі своєї політичної свідомості шляхом простої участі в дискусіях один з одним. У той час, як технологія дає можливість їм стежити за дискусією і голосувати з обговорюваних проблем, останнє без адекватного розуміння проблем не в змозі гарантувати те, що схвалена громадянами політика захистить або дозволить реалізувати їхні інтереси» [3, с. 514–515]. Із політичною активністю тісно пов'язане питання компетентності громадян у прийнятті рішень. Ще свого часу Ш. Л. Монтеск'є вбачав велику перевагу управління через представників у тому, що вони здатні детально обговорити і вирішити справи, до чого народ не підготовлений (тобто некомпетентний. – *І. М.*). Професійність народного представництва, його спроможність отримати до прийняття остаточних висновків відповідної консультації, прийняти, коли це необхідно, компромісні рішення, які відображають точку зору різних політичних сил, у тому числі й меншості, дозволяє запобігти внутрішнім конфліктам [12, с. 97].

Однак слід зазначити, що спільна воля громадянського суспільства та правової демократичної держави здатна нівелювати дефіцит компетенції у пересічних громадян. Одним із прикладів вирішення даної проблеми є підхід, що був запропонований програмою, яка реалізувалася в Швеції у середині 1970-х рр. Уряд закликав громадськість брати участь у виробленні національної енергетичної політики. Визнаючи, що багатьом громадянам не вистачає технічних знань про різні види енергії – сонячної, ядерної або геотермальної, уряд створив 10-годинний курс енергетики та попросив кожного шведа, що пройшов цей або еквівалентний курс, висловити офіційні рекомендації уряду. Подібні системи, на думку Е. Тоффлера,

легко можна використовувати, щоб знищити звинувачення в «підвищеній емоційності» чи некомпетентності на референдумах та в інших формах напівпрямої демократії [10, с. 252].

У контексті належної компетентності і обізнаності пересічних громадян слід зазначити, що розвиток демократії в умовах інформаційного суспільства надає додаткові гарантії права на доступ до інформації. Безсумнівною перевагою концепції електронної демократії є те, що вона надає набагато ширші можливості доступу до інформації про діяльність державних органів і життя суспільства. Інформація є цінністю і очевидно, що заради соціального, політичного та економічного прогресу державні органи, що володіють значними інформаційними ресурсами, повинні тримати їх у відкритому для громадськості стані, найбільш придатному для повного й ефективного засвоєння інформації громадянином [13, с. 220].

Повертаючись до проблеми політичної активності громадян у вирішенні суспільно значимих питань, слід погодитися з Р. Далем, який зазначає: «Ефективність процесу поступового наближення до демократії не вимагає того, щоб кожен громадянин був поінформований і політично активний з приводу будь-якої важливої проблеми. Подібна вимога є нереальною. Замість цього, – стверджує автор, – потрібна наявність критичної маси добре поінформованих громадян, яка б була досить великою і активною для того, щоб контролювати політичний процес. Габріель Алмонд назвав таку сукупність людей “уважною (attentive) публікою”» [3, с. 514–515]. У цьому контексті слід звернутися до основоположної правової засади інформаційного суспільства – громадянського суспільства, яке й покликане формувати громадську, правову свідомість та сприяти політичній активності громадян. Адже саме інформаційне громадянське суспільство є тією ареною, на якій сучасна людина в законному порядку задовольняє свій власний інтерес і розвиває свою власну індивідуальність, опановує одночасно значимість спільних дій, соціальної солідарності і залежності свого благополуччя від інших членів суспільства, які навчають її громадянству і готовності до участі в політичних акціях держави [14, с. 120].

У реалізації електронної демократії важливе місце посідає не лише політична активність громадян, їх правава свідомість, обізнаність, доступ до інформації, а й можливість безпосередньо брати участь в управлінні суспільними справами. В даному контексті на авансцену виходять проблеми побудови національної інфраструктури інформаційного суспільства, подолання соціальної, а як наслідок – і цифрової нерівності, гарантування і захист прав та свобод людини в інформаційну еру (зокрема, права прайвезі), розвиток електронної держави та ін.

Коли йдеться про електронну демократію, як нову (додаткову) форму народовладдя (напівпрямую демократію), то під цим поняттям розуміється синергіум двох традиційних форм – прямої та представницької, що базуються на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій. Саме тому низка науковців говорять про парадокс представництва в запровадженні електронної демократії. Якщо Монтеск'є, Мілль та інші стверджували, що найбільш оптимальною моделлю державного управління є представницька демократія, то з розвитком інформаційних технологій і їх впливом на суспільне життя деякі теоретики-державознавці (С. Кліфт, Б. Акерман, Д. Драйзек, І. Шапіро, А. ван Ейкен) [15, с. 711] починають наголошувати на доцільності зміни усталеної демократичної парадигми.

Використовуючи передові комп'ютери, супутники, телефони, кабель, методи опитування та інші інструменти, освічені громадяни можуть вперше в історії почати приймати безліч власних політичних рішень [10, с. 251]. Саме це дає науковцям підстави говорити про парадокс посередника електронної демократії, адже активне залучення громадян до вирішення питань суспільного значення, до прийняття політико-правових рішень, значною мірою нівелює значення політика як представника народу та посередника між громадянами й державними інституціями, що спостерігається за домінуючої в світі представницької демократії [15, с. 712].

Однак є низка науковців, які скептично ставляться до перспективи суттєвої відмови від посередництва як суспільного явища, зокрема в політиці, праві, медицині і т. д. «Люди почали визнавати, що, можливо, є вагома причина тому, що протягом

багатьох століть у різних сферах суспільного життя існували посередники. Громадяни, яким необхідно вирішити свої юридичні та медичні проблеми, зрозуміли, що самодіагностика за допомогою звернення до інтернет-сайтів і спілкування в інтернет-чатах не є надто корисною і дієвою» [16, с. 282]. Саме в таких важливих питаннях, які стосуються правового захисту та забезпечення, медичного обслуговування, політики, освіти, важко обійтися без професійних посередників чи представників. Інтернет та комунікаційні технології тут не допоможуть, адже складається парадоксальна ситуація, коли його розширення і ускладнення веде до того, що більшість користувачів потребують посередника для орієнтації та пошуку інформації в самій Всесвітній мережі [9, с. 361–365]. Фарід Закарія стверджує, що: «Чим більше мережа стає некерованою, обширною і хаотичною, тим більше людей потребують допомоги, щоб орієнтуватися в ній» [16, с. 282].

Слід наголосити, що концепція електронної демократії потребує належного теоретично-державознавчого та правового осмислення крізь призму інформаційно-комунікаційних технологій, де Інтернет слід сприймати як матеріально-технічну основу розвитку демократії. Ще в 1927 р. Джон Дьюї писав: «Засоби від хвороб демократії полягають в ще більшій демократії» [цит. за: 16, с. 265]. У нині існуючій моделі демократичної участі громадян в управлінні суспільними справами вони залишаються частково пасивними через обмеженості арсеналу механізмів політико-правового впливу на владу. Д. Дзолло зазначає, що: «Їх (громадян. – *I. M.*) не можна порівнювати із вболівальниками на стадіоні, які можуть впливати на результат гри лише опосередковано чи всупереч правилам. Скоріше, вони схожі на покупців у супермаркеті, які здатні в довгостроковій перспективі сприяти успіху чи провалу виробника або конкретного товару» [17, с. 259]. Розвиток демократії в інформаційному суспільстві дає можливість громадянам перетворитися на «адміністраторів супермаркета», які, використовуючи механізми електронної демократії, перетворюються із «політичних споживачів» та «пасивних спостерігачів» в активних акторів політико-правового процесу. В новітніх умовах громадяни

можуть оперативно впливати як на владу та окремих її посадових осіб, так і на суть рішень, що вже прийняті чи тільки мають прийматися.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) визначає три типи взаємодії в межах електронної демократії: одностороннє інформаційне забезпечення; двосторонній зв'язок, де громадяни мають можливість висловити свою думку з питань; і, нарешті, партнерські відносини, за допомогою яких громадяни беруть активну участь у розробці політики. С. Коулман і Дж. Гьотце запропонували чотири сценарії впровадження електронної демократії. Перший полягає в технології підтримки прямої демократії. Другий включає в себе створення в мережі Інтернет масових громадських спільнот, які об'єднані спільними інтересами. Третій – адресне онлайн-опитування і опитування громадської думки. Четвертий вказує на технології як спосіб залучення громадян до політичного обговорення [18, р. 3–4].

Таким чином, єдиної позиції в сприйнятті даного явища на сьогодні немає. Кожна держава і суспільство в праві обирати, як розуміти концепцію е-демокрасу, визначатися із необхідністю її застосування, шляхами впровадження та типами взаємодії. На сьогодні є низка складових механізмів, які урізноманітнюють арсенал дієвості електронної демократії. Електронна демократія, в розумінні доповнення, інформаційно-комунікаційної підтримки традиційних механізмів демократії, не в змозі докорінно змінити сутність самої природи демократії. В такому разі всі недоліки і «хвороби» народовладдя збережуться, а за деяких обставин можуть навіть розвинутися. Використання потенціалу інформаційних технологій виключно для супроводу та фактичного переведення наявної практики державних інституцій у віртуальну сферу є контрпродуктивним.

«Напівпряма» електронна демократія, як нова (додаткова) форма здійснення влади народу, здатна поєднати представницьку і безпосередню її форми. Головне покликання «напівпрямої» електронної демократії – забезпечити ефективну участь громадян в управлінні державою, підзвітність та підконтрольність державних інститутів і чиновників перед громадянами, прозо-

рість державного управління. Це один із шляхів, які дає нам інформаційне суспільство, для вирішення накопичених суспільних протиріч і конфліктів. Більшість демократичних інститутів у нинішньому стані є давно застарілими і конче потребують інституційної нормалізації. Це означає необхідність реформування інституційного каркасу держави і приведення його складових частин до дієвого стану та відповідності суспільним вимогам й інтересам. Задля якомога продуктивнішого використання можливостей інформаційного суспільства слід поєднати технічну модернізацію та інституційну нормалізацію. Саме це двоєдине завдання і покликана здійснити нова форма демократії – «напівпряма» електронна демократія.

Список використаних джерел

1. Dewey, J. The challenge of democracy to education [Текст] / J. Dewey // The Later Works, 1925–1953. Vol. 11 : 1935–1937. – Carbondale : Southern Illinois University Press, 2008. – P. 181–190.
2. Петришин, О. В. Демократія як основа правової, соціальної держави [Текст] / О. В. Петришин // Право України. – 2014. – № 5. – С. 73–82.
3. Даль, Р. Демократия и ее критики [Текст] / Р. Даль ; пер. с англ., под ред. М. В. Ильина. – М. : Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2003. – 576 с.
4. Демократія [Текст] : антологія / упоряд. О. Проценко. – К. : Смолоскип, 2005. – 1105 с.
5. Теорія держави і права [Текст] : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2014. – 368 с.
6. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Шипілов, Л. М. Народовладдя як основа демократичної держави [Текст] : монографія / Л. М. Шипілов. – Х. : ФІНН, 2009. – 216 с.
8. Recommendation CM/Rec (2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy) (Adopted by the Committee of Ministers on 18 February 2009 at the 1049th meeting of the Ministers' Deputies) [Текст]. – Strasbourg : Printed at the Council of Europe, 2009. – 87 p.
9. Баталов, Э. Я. Проблема демократии в американской политической мысли XX века (из истории политической философии современ-

- ности) [Текст] / Э. Я. Баталов. — М. : Прогресс-Традиция, 2010. — 376 с.
10. Тоффлер, Э. Третья волна [Текст] / Э. Тоффлер. — М. : АСТ, 1999. — 261 с.
 11. Загальна теорія держави і права [Текст] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред.: М. В. Цвіка, О. В. Петришина. — Х. : Право, 2009. — 584 с.
 12. Проблеми теорії права і конституціоналізму у працях М. В. Цвіка [Текст] / упоряд.: О. В. Петришин, С. В. Шевчук, О. Р. Дашковська та ін. ; відп. за вип. О. В. Петришин. — Х. : Право, 2010. — 272 с.
 13. Ліу, Й. Електронна демократія в інформаційну епоху: досвід Китаю [Текст] / Й. Ліу // Право України. — 2011. — № 10. — С. 218–224.
 14. Марченко, М. Н. Государство и право в условиях глобализации [Текст] / М. Н. Марченко. — М. : Проспект, 2011. — 400 с.
 15. Береза, А. В. Парадокс посредника у запровадженні електронної демократії [Текст] / А. В. Береза // Держава і право. — 2011. — Вип. 51. — С. 710–713.
 16. Закария, Ф. Будущее свободы: нелиберальная демократия в США и за их пределами [Текст] / Ф. Закария ; пер. с англ. ; под ред. В. Л. Иноземцева. — М. : Ладомир, 2004. — 383 с.
 17. Дзоло, Д. Демократия и сложность: реалистический подход [Текст] / Д. Дзоло ; пер. с англ. А. А. Калинина (предисловие, гл. I–IV), Н. В. Эдельмана (гл. V, заключение), М. А. Юсима (предисловие к русскому изданию). — М. : Изд. дом гос. ун-та Высшая школа экономики, 2010. — 320 с.
 18. Caldow, J. e-Democracy: Putting Down Global Roots [Електронний ресурс] / J. Caldow. — 2004. — Режим доступу: <http://www-01.ibm.com/industries/government/ieg/pdf/edemocracy%20putting%20down%20roots.pdf>.

И. В. Мукомела

Трансформация демократии как политико-правовой категории в условиях информационного общества

В статье рассмотрены вопросы развития и функционирования демократии в информационном обществе. Анализируются подходы к пониманию электронной демократии. Обосновывается, что «полупрямая» электронная демократия призвана решить двуединую задачу: осуществить техническую модернизацию и институциональную нормализацию государственного управления.

Ключевые слова: демократия, информационное общество, информационно-коммуникационные технологии, электронная демократия, «полупрямая» электронная демократия.

I. V. Mukomela

Transformations of democracy in the information society

The article describes the development of democracy in the information society. The consideration is focus on democracy as a political and legal category and its relation to the information society. Marked that the development of information and communication technologies are brings difficulty in social relationships, putting a series of legal-theoretical and legal-methodological problems. Information Society opens new opportunities for broader involvement of citizens in political and legal life of society. It also promotes the consideration of the views of citizens in decision-making power, which serves the improvement of traditional and non-traditional democratic mechanisms.

This paper reflects the two main approaches to the understanding of e-democracy. According to the first approach, it is understand as information and communication support traditional mechanisms of democracy. Nevertheless, use the potential of information technology only to support and the actual practices of the existing state institutions in virtual sphere is ineffective. A more progressive approach to the understanding of e-democracy provides for the establishment using information and communication technologies new (additional) forms of democracy «semi-direct» electronic democracy, combining representative and direct forms of democracy and is able to neutralize most of the defects of traditional democracy.

In building electronic democracy necessary to solve the following problems: building a national infrastructure of the information society, to overcome social, and as a result, the digital divide, guarantee the protection of rights and freedoms in the information age (including rights of privacy), the development of e-government.

Particularly marked that for efficiency «semi-direct» electronic democracy has important elements, this is the political activity of citizens, their legal consciousness, competence, access to information, possibility to take part in the management of public affairs. «Semi-direct» electronic democracy has some significant advantages: new ways of involving citizens in public administration and public affairs using information and communication technologies, accountability and responsibility of public institutions and officials before citizens, transparency of public administration.

Important conclusions of this article, «semi-direct» e-democracy, as new (additional) form of the authority of the people, been appointed to solve the twin

objectives: to provide technical modernization and institutional normalization of state-powerful government. This implies the need to reform the institutional framework of the state and bringing its parts till effective condition and compliance public requirements and interests.

Keywords: *democracy, information society, information and communication technologies, «semi-direct» e-democracy.*